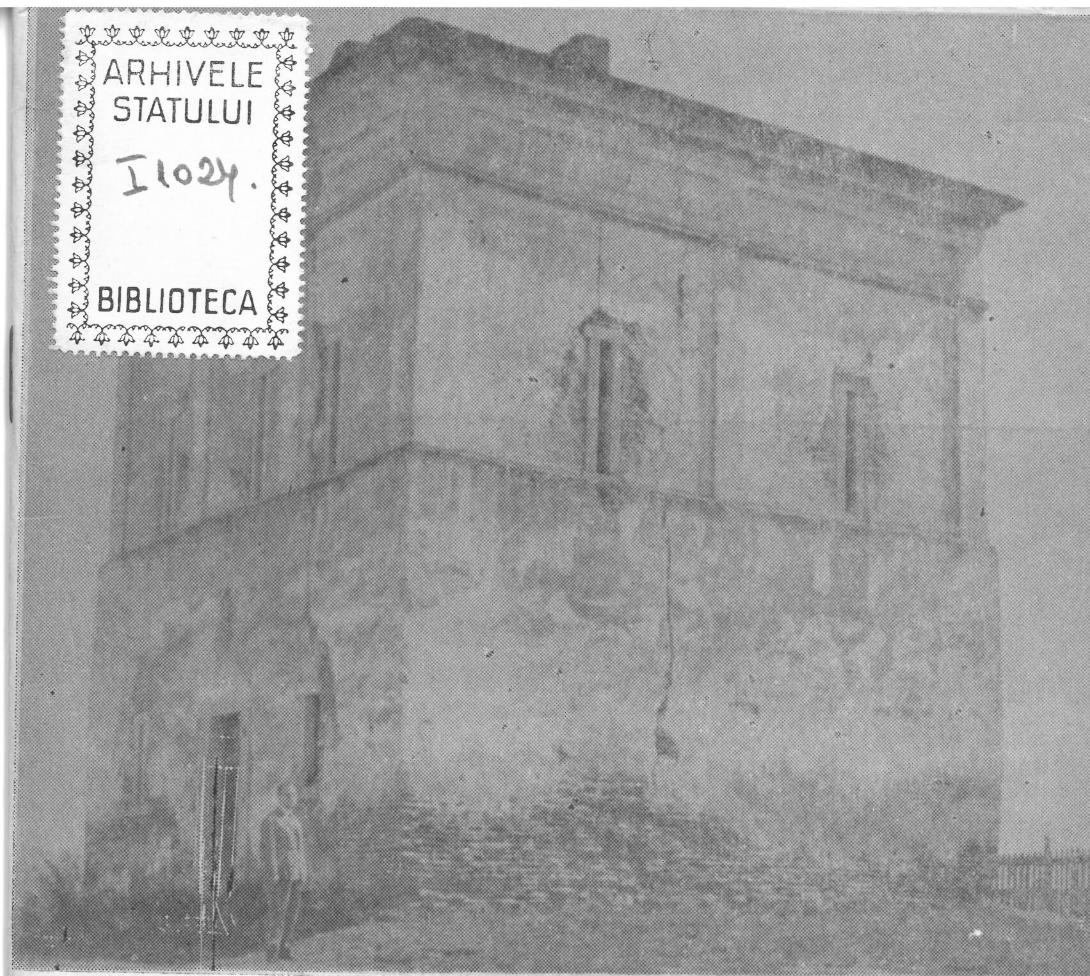

Colonel farmacist GHEORGHE C. SĂVULESCU

CULA
DIN
RACOVIȚA-MUSCEL

- 1975 -

Colonel farmacist
GHEORGHE C. SĂVULESCU

„Monumentele sînt averea țării, averea neamului“
N. IORGA

CULA
DIN
RACOVIȚA-MUSCEL
Județul Argeș

- 1975 -

Lucrarea „Cula din Racovița" este o frumoasă contribuție în cadrul societății culturale a comunei noastre și încă un dar frumos oferit comunei sale natale de autorul ei, colonel farmacist Gheorghe Săvulescu.

Cula din Racovița este un monument de istorie și arhitectură medievală, mărturie de necontestat a trecutului zbuciumat al poporului nostru.

Tipul acesta de clădiri fortificate este foarte rar întîlnit în țara noastră și odată cu restaurarea ei era necesară și o descriere mai amănunțită, legată de evenimentele vremii.

După restaurare, în culă se va instala și amenaja muzeul sătesc organizat pe mai multe secții, cu o bogată și variată colecție de exponate de etnografie și istorie locală. Rolul unui muzeu în viața satului este asemănător cu acela al unei școli — și prin funcția sa cultural educativă devine un factor activ de promovare a conștiinței sociale.

Profesor GHEORGHE CĂPĂȚÎNĂ
Președintele Societății culturale a
comunei Colibași județul Argeș

CULA DIN RACOVIȚA-MUSCEL

Județul Argeș

În centrul satului Racovița, pe malul stîng al rîului Argeșel, se zărește de la distanță o clădire veche care impresionează prin forma și dimensiunile ei, numită *„cula"*.

Numele ei vine de la „kulé", cuvînt turcesc care înseamnă turn, fortificație, casă înaltă.

Satul Racovița care se mîndrește cu acest edificiu de arhitectură medievală, a fost în trecut un sat de clăcași pe moșie boierească și este menționat pentru prima dată într-un hrisov din anul 1532 luna decembrie ziua 29, prin care Vlad Vintilă voevod Domnul Țării Românești, întărește aici pe jupîn Vlaicu Clucerul și pe frații săi, pe partea cumpărată de la Șerban vornic. Hrisovul în limba slavă este scris de diaconul Coresi în cetatea de scaun Tîrgoviște.

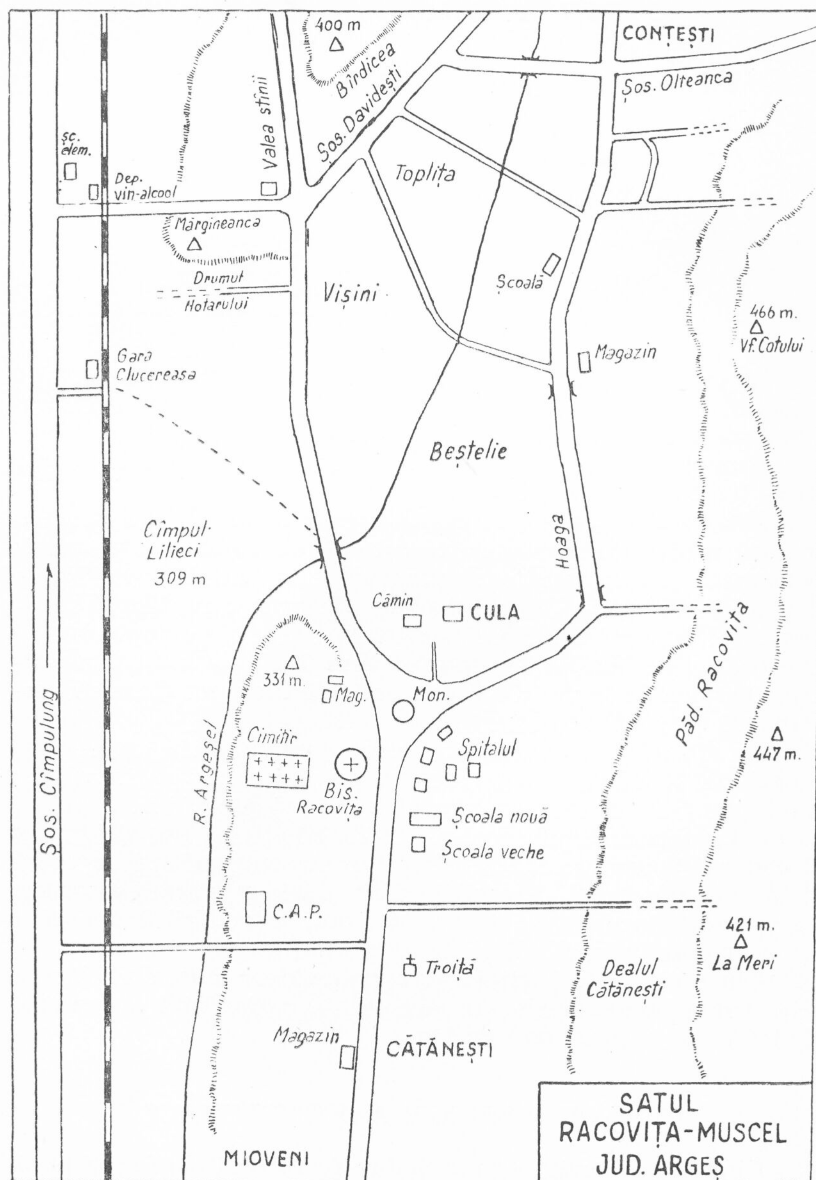
De atunci a trecut multă vreme, pe rîul Argeșel a curs multă apă și clăcașii au avut mulți stăpîni care i-au trecut din mînă în mînă sub povara birului, a dijmei și a clăcii.

Cu mai bine de un secol și jumătate în urmă, era aici curtea și conacul polcovnicului Nicolae Racoviceanu, alături *„ograda"* și la rîu *„povarna"*, denumiri ce se mai păstrează și astăzi. Peste aceste locuri s-au ridicat case noi, gospodării frumoase și un impunător cămin cultural.

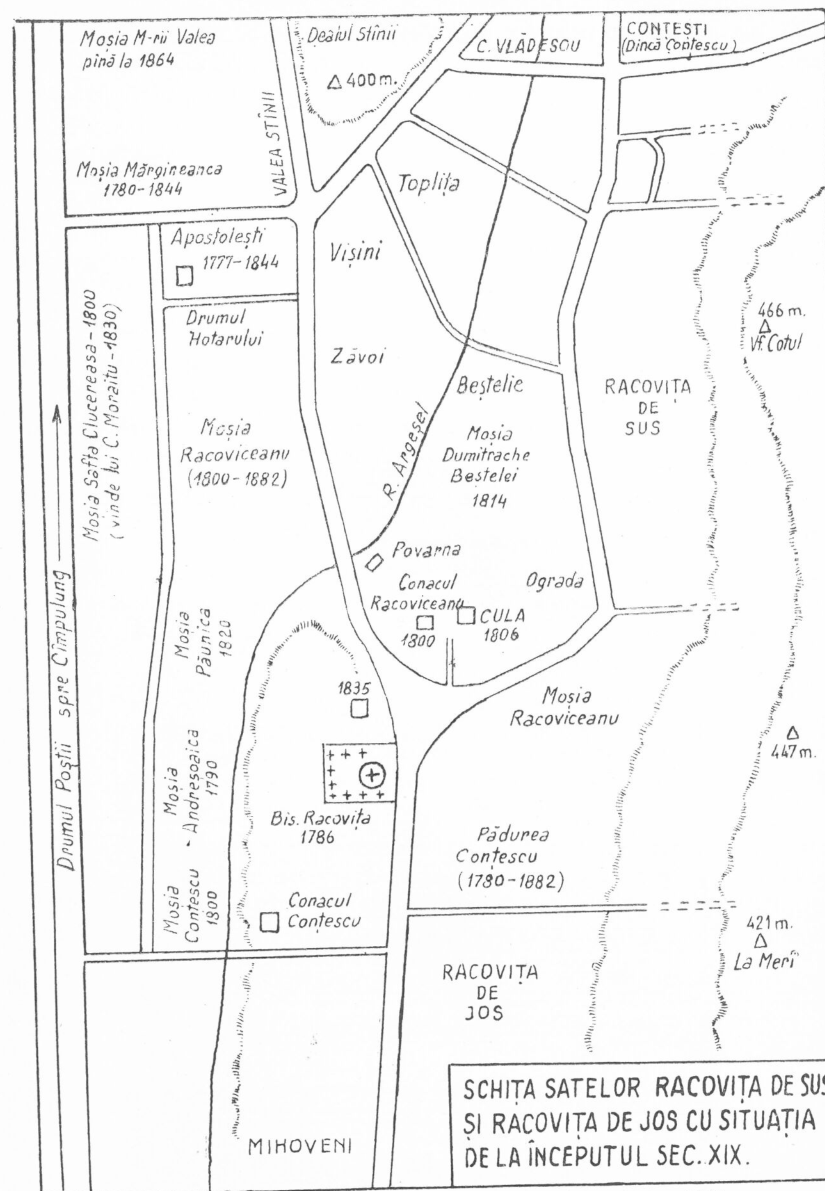
Din tot ce a fost odinioară a rămas doar cula, o clădire ce pare ruptă de vremurile în care trăim, o rămășiță a feudalismului rural în acest colț de țară.

CARACTERISTICILE ARHITECTURALE

Cula din Racovița este o clădire fortificată de formă paralelipipedică, înaltă de 20 m, cu plan patrat, avînd laturile de 8,5 m și grosimea zidurilor de 0,75 m.

Schiță de ing. Viorel Săvulescu - 1975

Schița de ing. Viorel Săvulescu - 1975

Așa cum o cunoaștem noi pînă în anul 1973 cînd a început restaurarea era pe două nivele, cu parter și un etaj separate de un pod de stejar, legate printr-o scară interioară. Parterul cuprindea două camere despărțite de o sală, iar partea de est ocupată în întregime de un beci scund, puțin sub nivel, cu tavanul în bolte arcuite, pardoseală de piatră de rîu și intrare separată dinspre nord. În camera din stînga este și scara de acces la etaj. Intrarea la parter era pe la mijlocul laturii de vest, printr-o ușă de fier pe scripete cu sisteme solide de zăvoare.

Etajul cuprindea casa scării și trei camere de locuit.

Ferestrele parterului și etajului erau înguste, înalte, evazate spre interior și cu ancadramente simple de piatră.

La exterior era tencuită, iar acoperișul de șiță în patru ape, cu pante mici.

Ferestrele în chip de metereze și lipsa de cerdac accentuează și mai mult aspectul de fortăreață al clădirii.

Fig. 3 Cula în anul 1972, înainte de restaurare

Ușa de fier cu tocuri de piatră poartă urmele gloanțelor și loviturilor de la armata germană de ocupație din anul 1916.

Are o arhitectură foarte simplă, în care estetica și confortul sînt neglijate în favoarea cerințelor de apărare împotriva asediatorilor.

Tipul acesta de clădiri fortificate este foarte rar întîlnit în țara noastră.

Nefiind folosită multă vreme și neîntreținută, cula se găsea pînă nu de mult într-o avansată stare de deteriorare. Zidurile erau brăzdate de numeroase fisuri care au dus în final la prăbușirea întregului colț de nord-est ce a antrenat în continuare și peretele estic.

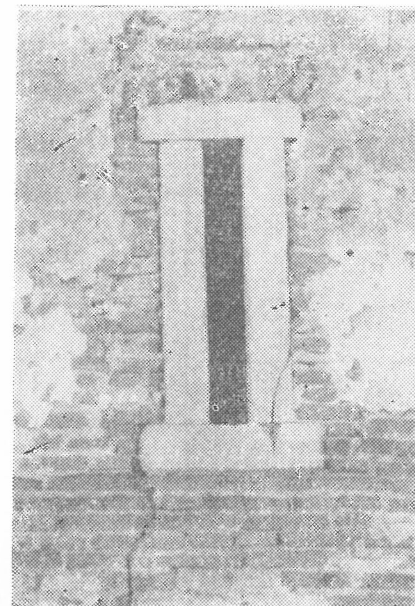

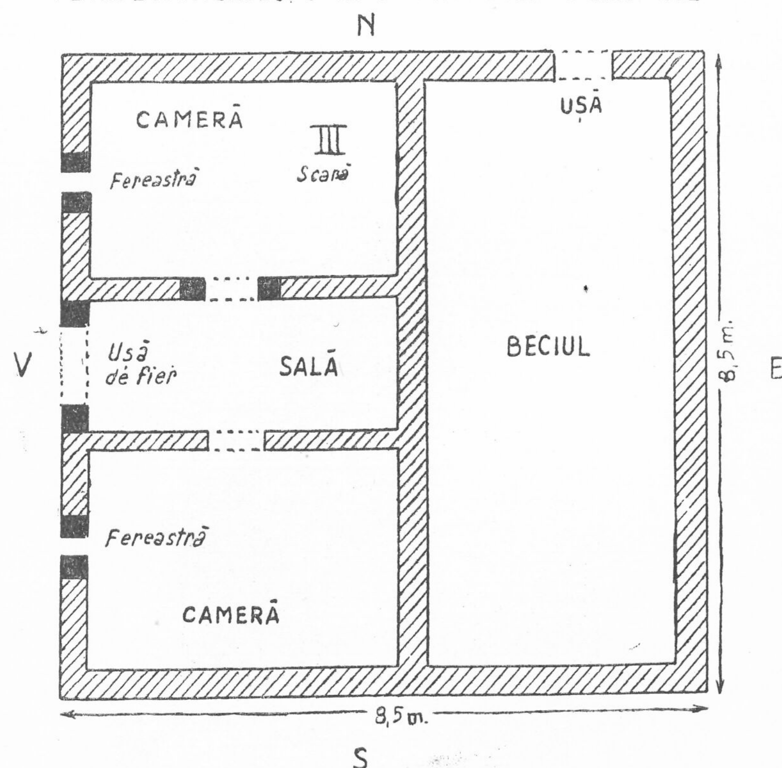
Fig. 4 Cula : detaliu fereastră, înainte de restaurare

Avîndu-se în vedere importanța arhitectonică și istorică a acestui tip de clădire, se impunea cît mai de grabă repararea ei.

Observațiile exterioare, dar mai ales cercetările făcute în anii 1972 și 1973 în vederea și pe parcursul restaurării, dovedeau că actuala culă nu este cea originală și construcția ei a suferit substanțiale modificări.

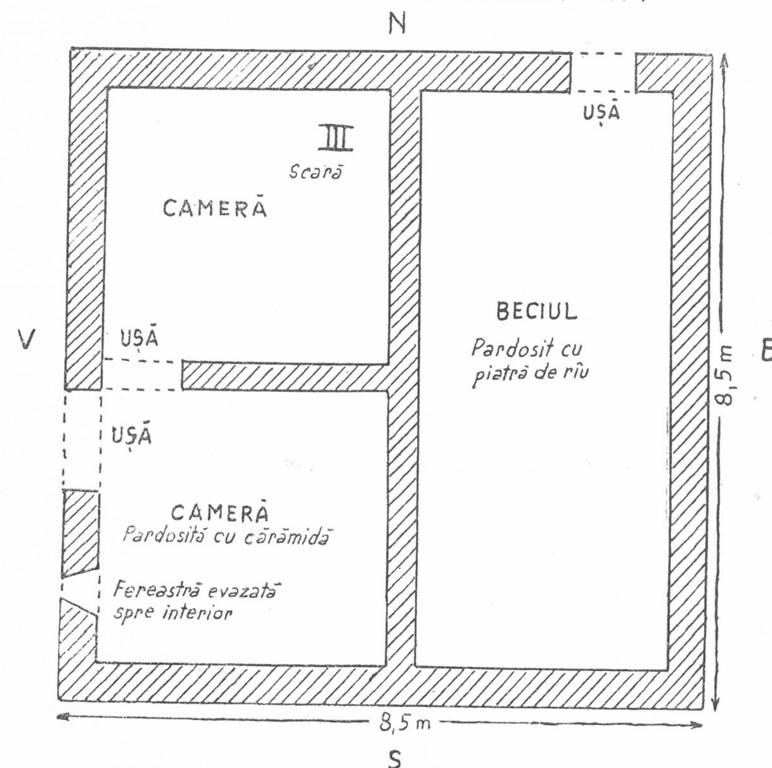
Vechea culă a fost pe trei nivele, cu parter și două etaje. Parterul avea altă împărțire, cu intrare directă în camere, fără sală interioară, iar ușa veche de la intrare era mai spre dreapta și astupată cu zidărie. La etaj în zonele în care tencuiala a căzut, au apărut unele elemente noi, ca : lăcașurile de grinzi ale

PLANUL PARTERULUI CULEI ÎNAINTE DE RESTAURARE - 1972

Schiță de ing. Viorel Săvulescu

PLANUL PARTERULUI CULEI VECHI-RESTAURAT 1974

Schiță de ing. Viorel Săvulescu

planșeelor vechi ale etajelor și două rînduri de ferestre astupate cu zidărie, vizibile atît la exterior cît și în interior. Un rînd de ferestre înguste era deasupra celor actuale la nivelul etajului, iar altele mai largi și arcuite la marginea superioară a soclului.

Planșeul etajului este mai retras față de zidul exterior al parterului.

Aceste elemente au ieșit și mai vizibil în evidență cînd s-a dat jos tencuiala în anul 1973. Nici ușa de fier nu este cea originală ; culele vechi aveau uși duble de stejar cu două găuri pentru tras cu pușca.

Sondajele arheologice făcute la colțul de sud-est la 1,70 m și la colțul de nord-est la 2,70 m au determinat fundația de cărămidă la 1 m sub terenul actual la exterior, iar la interior în stratul de umplutură al parterului au fost găsite vechile ziduri despărțitoare și vechea pardoseală de piatră de rîu a beciului, precum și cea de cărămidă a camerelor de jos. Fundația are în rest între 0,65—0,85 m din cauza terenului neregulat. Talpa fundației este pe pămînt galben care deasupra are un strat de humus și în urma sondajelor nu s-au găsit obiecte sau urme arheologice.

Proiectul întocmit de comisia de restaurare din Direcția Patrimoniului Cultural Național[1], a propus aducerea monumentului la înfățișarea sa inițială prin refacerea celor trei nivele, recompartimentarea interioarelor, destuparea ferestrelor vechi, mutarea ușii la locul inițial și completarea părților ce lipsesc prin analogie sau simetrie cu cele existente.

Proiectul cuprinde în detaliu calcule pentru toate categoriile de lucrări necesare ca :

— lucrări de consolidare și asigurarea stabilității cu subzidire de beton și centuri de beton armat ;

— lucrări de zidărie cu cărămidă de epocă, completări, refaceri și plombe ;

— instalație electrică interioară cu corpuri de iluminat de tip aplică pe perete construite din fier forjat, tablou de distribuție trifazic cu șase circuite dispuse în nișă de perete și cutie de protecție. Tabloul este prevăzut cu întrerupător pachet care poate deconecta întreaga instalație ;

— branșament electric subteran ;

— panouri decorative cu motive de artă populară de factură musceleană la interior ;

— schelă, sondaje arheologice ;

— amenajări exterioare (alei cu lespezi de piatră, rigole, împrejmuire, plantații, nivelări) ;

— un grup sanitar uscat pentru public la exterior.

Valoarea totală a lucrărilor este de 633.000 lei și urmează să fie terminate în ultimul trimestru al anului 1975.

---

1) Dosar M.D. 85/1973, șef de proiect arhitect Ioana Barteș, consrtuctori Ilie Băncilă și Dan Diaconu, ing. Anton Drăghici pt. rezistență, ing. Gh. Păunescu, inst. electrice, Gh. Cantacuzino și Ioana Barteș, sondajele arheologice.

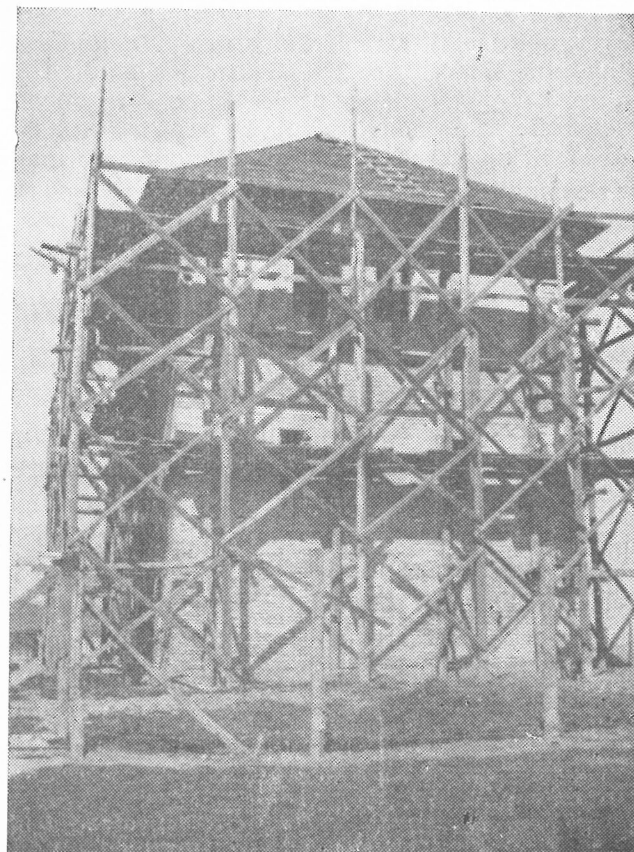

Fig. 7 Cula pe timpul restaurării 1975

DATA CONSTRUIRII CULEI

Documentația cu privire la construirea culei din Racovița este sumară și în unele cazuri contradictorie.

Pe la sfîrșitul secolului trecut, pe fațada dinspre curte era o inscripție pe care scria următoarele : *„Zidită în anul 1806 septembrie 18 arsă în anul 1877 decembrie 13, renovată în anul 1878 iunie 15“.*

Această inscripţie făcută după renovarea din anul 1878 nu mai există de mult, însă este menţionată în *„Dicţionarul geografic al judeţului Muscel“*, p. 298, editat în anul 1893 de C. Alessandrescu fost revizor şcolar de Muscel — şi în *„Marele dicţionar geografic al României“*, vol. V, p. 154, editat în anul 1902. Aceste două lucrări sînt cam simultane şi informaţia are desigur aceeaşi sursă.

După datele de mai sus se poate afirma că a fost construită în anul 1806 de polcovnicul Nicolae Racoviceanu, care stăpînea aici pe timpul acela. După moartea sa — anul 1811 — cula şi moşia au rămas fiului său, pitarul Ioan Racoviceanu, iar renovarea din anul 1878 s-a făcut de fiul acestuia Grigore Racoviceanu care a moştenit aici pînă în jurul anului 1882, cînd a vîndut lui I. A. Dobrovitz şi s-a stabilit în Piteşti.

Tencuiala exterioară s-a făcut, după relatarea locuitorilor, de meşterii care au construit spitalul din Racoviţa, după terminarea acestuia, adică în toamna anului 1894, cu cheltuiala lui I. A. Dobrovitz. Cei mai vîrstnici îşi aduc aminte că tencuiala şi culoarea exterioară a culei şi a spitalului de acum vreo 30—40 ani erau asemănătoare. Acoperişul cu şiţă s-a mai refăcut în anul 1925 tot de I. A. Dobrovitz.

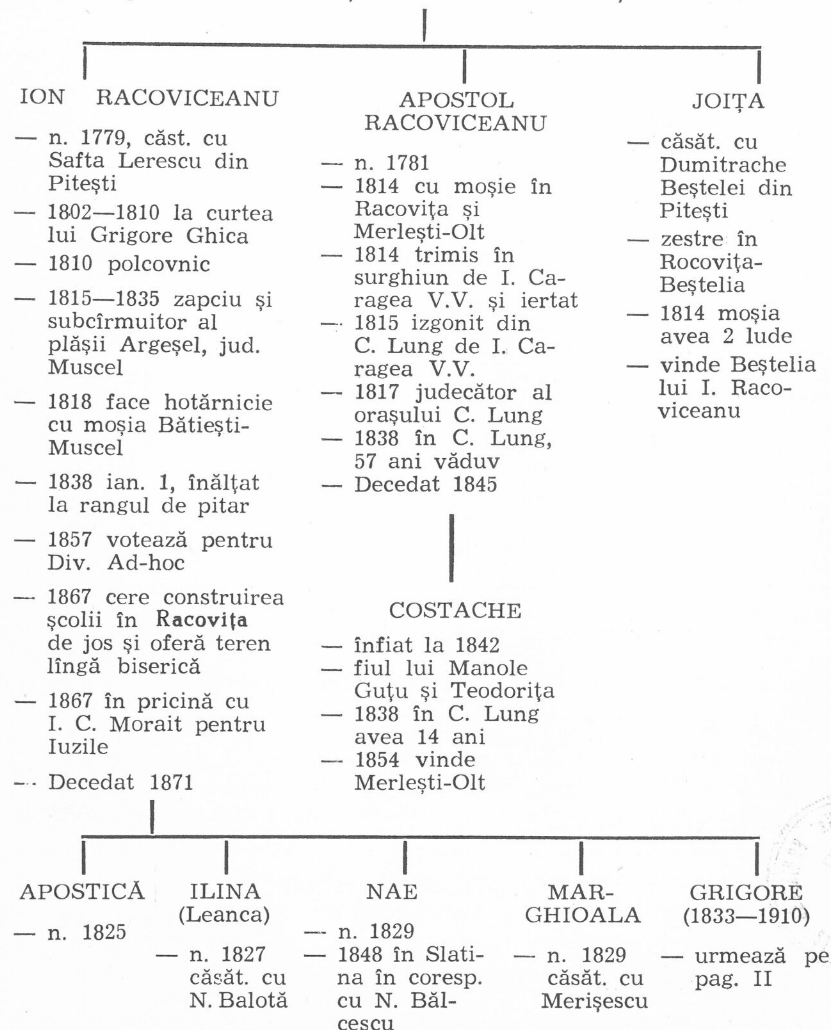
Unii localnici mai legaţi de aceste edifici afirmă că ar fi auzit din bătrîni că biserica şi cula din Racoviţa ar fi construite cam în acelaşi timp, adică în anul 1786, însă nu există nici o dovadă în sprijinul acestei păreri.

În ipoteza aceasta ctitorul culei ar fi jupîn Dumitraşcu Brăteanu, ctitorul bisericii în acel an, care a stăpînit aici în cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi a decedat în anul 1787. Zugrăvirea bisericii s-a făcut în anul 1790 de fiii acestuia Costache şi Nicolae Brăteanu.

La începutul secolului al XIX-lea aceste locuri erau în proprietatea lui Nicolae Racoviceanu polcovnic. Acesta şi-a luat numele de la satul Racoviţa unde stăpînea moşia. În anul 1779, Nicolae Racoviceanu a făcut o hotărnicie a moşiei Bătăeşti—Vultureşti din judeţul Muscel împreună cu egumenii mînăstirilor Vieroş şi Clocociov care erau în pricină pentru hotarele acelei moşii.

ARBORELE GENEALOGIC AL FAMILIEI RACOVICEANU

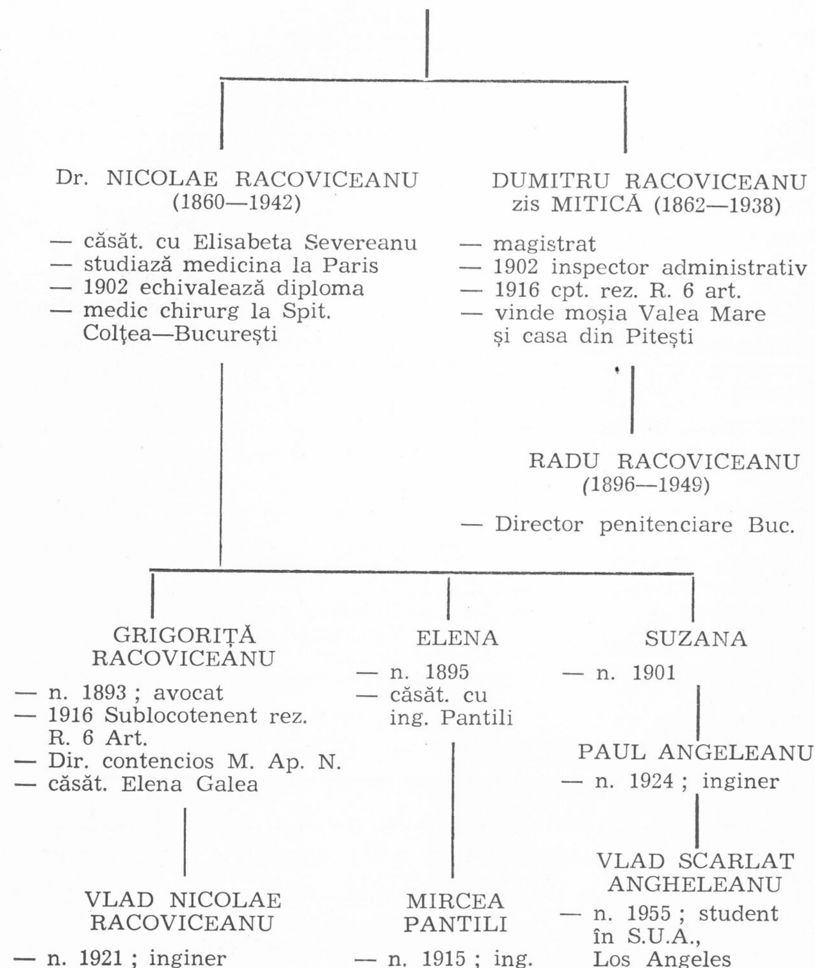
NICOLAE RACOVICEANU, polcovnic
— zapciu al plăşii Argeşel, cu moşie şi locuinţa în Racoviţa-Muscel
— 1779 dec. 12 face o hotărnicie în Bătieşti-Muscel
— 1806 construieşte cula din Racoviţa
— 1809 ia în arendă moşiile Bătieşti şi Aluniş Muscel
— 1811 iulie 6 martor în pricina Conţeştilor
— 1811 sept. 11 omorît de hoţi în casa sa din Racoviţa

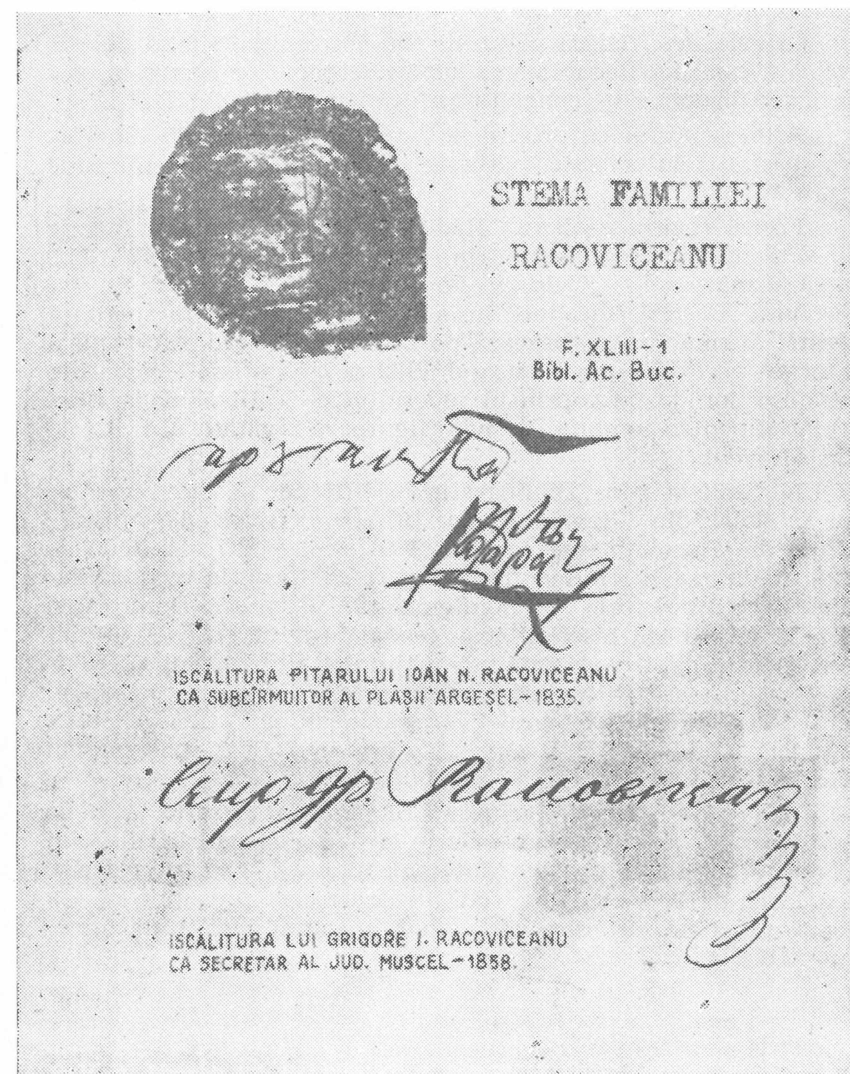
Urmare familia Racoviceanu

GRIGORE I. RACOVICEANU (1833—1910 sept.)

— moştenește moşia Racoviţa, Valea Mare şi casa din Piteşti
— căsătorit cu Ecaterina N. Brătianu din Piteşti
— 1858 secretar al jud. Muscel, se ocupă de reînfiinţarea şcolilor săteşti
— 1878 repară biserica Racoviţa
— 1878 repară cula din Racoviţa
— 1886 mai cumpără în Valea Mare de la Schitul Nămăeşti
— 1882 vinde moşia Racoviţa lui I. A. Dobrovitz
— 1902 senator

Se spune că Nicolae Racoviceanu era ginerele lui Dumitraşcu Brăteanu de la care a moştenit moşia, însă aceasta nu rezultă din documentele cercetate şi Nicolae Racoviceanu nu apare zugrăvit în biserică alături de ctitorul Dumitraşcu Bră-

teanu cu familia sa. Acolo apare numai Andrei Pleșoianu ginerele lui Dumitrașcu Brăteanu, cu soția sa Smaranda, fiica ctitorului. Printre copiii lui Dumitrașcu Brăteanu, zugrăviți în biserică este și o fiică Samfira. Este probabil ca aceasta să fi devenit soția lui Nicolae Racoviceanu după anul 1790, adică după zugrăvirea bisericii.

În cele două clișee alăturate am întocmit o schiță genealogică a familiei Racoviceanu după documentele cercetate, actualizate în urma investigației printre urmașii din București.

Alte mențiuni cu privire la data construirii culei din Racovița sînt neîntemeiate, nesigure, contradictorii și nu aduc nimic în plus.

Fostul revizor școlar C. Rădulescu Codin, cunoscut istoric al Muscelului, menționează în „Muscelul nostru", ed. 1922, p. 48, următoarele : *„Cula din Racovița datează de la sfîrșitul secolului XVIII"*. Nu aduce însă nici un argument în sprijinul acestei afirmații și se bazează pe informațiile orale. Autorul a întocmit această lucrare în anul 1922 pe baza datelor cerute învățătorilor de pe cuprinsul județului în calitate de revizor școlar și pentru comuna Racovița figurează învățătorul I. Robea din Mioveni.

N. Stoicescu în „Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România", ed. 1970, vol. II, p. 528, afirmă : „Cula din Racovița este construită în anul 1797 sau 1806 de jupîn Dumitrașcu Brăteanu". Afirmația este de la început nesigură, contradictorie și neîntemeiată, deoarece Dumitrașcu Brăteanu, ctitorul bisericii era decedat în anul 1787, cu 10 ani mai înainte, fapt ce rezultă cu certitudine din zapisul zugravilor și alte documente, deci nu putea să construiască cula în anul 1797 sau 1806. În anul 1797 stăpîneau aici fiii acestuia, Costache și Nicolae Brăteanu, iar în anul 1806 polcovnicul Nicolae Racoviceanu.

Radu Crețeanu și Sarmiza Crețeanu în lucrarea *„Culele din România"*, ed. 1968, cu privire la data construirii culei din Racovița afirmă că probele sînt contradictorii — și fac referire atît la anul 1806, cît și la tradițiile orale care presupun că s-a construit odată cu biserica, adică în anul 1786 (greșit trecut 1787).

CAUZELE ȘI ÎMPREJURĂRILE CONSTRUIRII CULELOR

Tipul acesta de clădiri civile era răspîndit în trecut în țările balcanice, cu precădere în Serbia și Albania din cauza războaielor, răscoalelor și a vremurilor nesigure.

În țara noastră se întîlnesc mai mult în regiunea deluroasă a Olteniei, Argeșului și Muscelului și construirea lor corespunde perioadei de anarhie, nesiguranță și slăbire a autorității statului care a durat tot timpul domniei fanarioților și s-a accentuat la începutul secolului al XIX-lea în urma slăbirii imperiului otoman după războaiele cu Rusia și Austria. Cetele de turci din pașalîcurile răzvrătite de pe malul drept al Dunării (pasvangii, adalîi) treceau în țara noastră și terorizau populația cu incursiunile lor prădalnice.

Cumplitele expediții de jaf ale lui Pasvant-Oglu din iarna anului 1801—1802 și din anul 1806 au zguduit adînc Oltenia și Țara Românească de s-au transmis în legende.

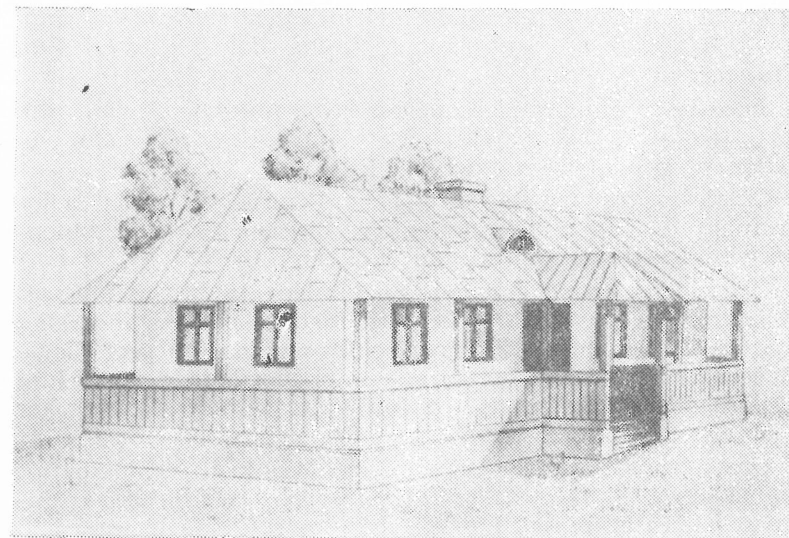

Fig. 9 Fostul conac Racoviceanu din Racovița. Constr. 1878
Schiță după o pictură veche

Anul 1806, data construirii culei din Racovița, corespunde cu împrejurările de mai sus și cu începerea războiului ruso-turc pe teritoriul țării noastre, urmat de stăpînire străină și nesiguranță care a durat șase ani.

Zidită în curtea renumitului boier Racoviceanu după moda timpului, cula a servit ca refugiu și apărare a acestui boier și a familiei sale pe timpul turcilor, zaverei, haiducilor și invaziilor străine. Acolo se adăposteau și își păstrau lucrurile mai de preț pînă trecea furia sau primeau ajutoare de la stăpînire.

Pînă la Regulamentul Organic cînd s-a înființat miliția națională, jafurile și incursiunile în țara noastră erau ca în codru.

Însăși polcovnicul Nicolae Racoviceanu a fost ucis în casa sa din Racovița „de o ceată de nouă hoți" în noaptea de marți 19 septembrie 1811. Această informație rezultă dintr-o însemnare cu litere chirilice a fiului său Ioan Racoviceanu pe o carte veche găsită la biserica din Racovița, care spune următoarele : „...*La leat 1811 septevrie în noosprezece marți sara la o jumătate ceas din noapte au călcat hoții pe răposatul taica-l nostru Nicolae Racoviceanu și din multă și tirănească caznă ce au luat dă la o ceată dă hoți, nooă ce au călcat în satul Racovița și pînă la nooă ceasuri din noapte s-au dat și sfîrșitu. Ioan Rac(o)viceanu*".

Această însemnare descoperită de preot C. Dejan din Pitești și cartea respectivă — un Apostol vechi — sînt în păstrare la Biblioteca municipală Pitești.

Culele au fost ridicate de boiernașii mijlocii și mici ca loc de refugiu și apărare. Ele sînt mici cetăți construite la dimensiunile și nevoile de apărare ale unei familii.

Clăcașii nu construiau cule neavînd ce apăra. În fața primejdiei năvălirilor apărarea lor era fuga în pădure, încărcînd în căruța cu boi puținele lucruri ce aveau mai de preț. După ce trecea urgia veneau înapoi și numai mormanele de tăciuni și cenușă mai arătau pe unde a fost vatra satului. Căsuțele lor din nuiele, vîrghii sau bordeie le refăceau imediat.

Deasupra satului Racovița către Conțești, este un loc numit „Argele", cuvînt de origine străveche românească ce înseamnă loc cu gropi sau bordeie unde se refugiau locuitorii în vremuri de bejenie, iar alături este o vale numită *„La Bordeie"* sau *„Bordeia"*, care confirmă încă odată mai mult cele de mai sus.

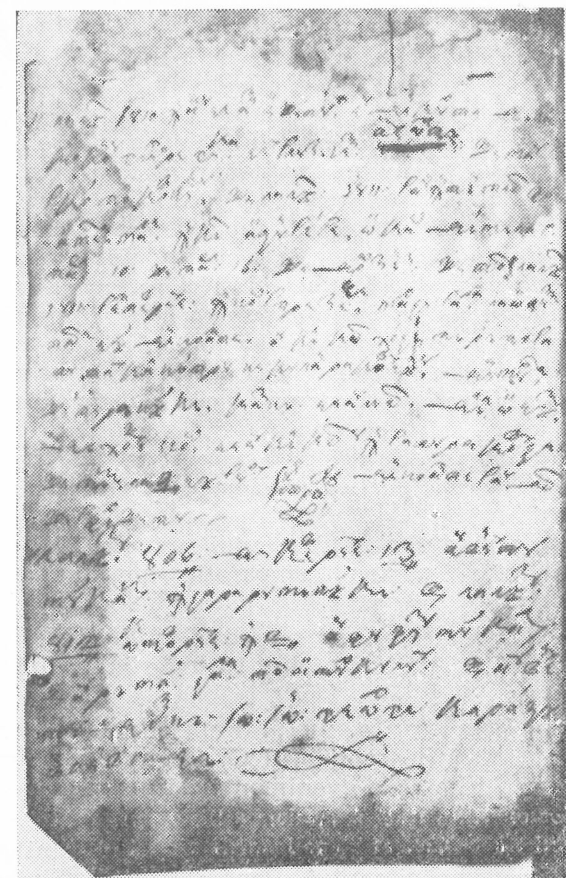

Fig. 10 Însemnarea lui Ion Racoviceanu despre uciderea tatălui său Nicolae Racoviceanu — anul 1811

Deși se apreciază că acest tip de clădiri are origine balcanică, construirea caselor înalte în scop de apărare are o veche tradiție și la noi încă de pe timpul dacilor care se apărau în turnuri înalte de piatră.

Ne amintim de existența caselor sătești din regiunea de dealuri, cu soclul de zid sau de bolovani, cu scară interioară de acces la etaj, un fel de cule de proporții reduse, astăzi pe cale de dispariție. De asemenea clopotnițele unor biserici mai vechi aveau aspectul de turnuri.

La Suslănești și Cetățenii din Vale-Muscel s-au descoperit în ultimii ani urmele unor temelii de clădire cu plan aproximativ patrat, datate din prima jumătate a secolului XIV, pe timpul primilor Basarabi.

Învățătorul Moise Popescu din Vulturești relata în anul 1871 în răspunsul său la un chestionar arheologic al Ministerului Instrucțiunii și Cultelor că *„a aflat de la bătrînii din sat că pe Valea Mâzganei se găseau odată de mult resturi de cărămidă mare de două palme de la o culă domnească din timpul lui Radu Negru și urmele unei biserici în locul numit Valea bisericii, iar din loc în loc pomi rămași din timpurile vechi"*.

Învățătorul P. Bădescu din Hîrtiești relata de asemenea în anul 1873 în răspunsul său la chestionarul arheologic că *„s-au făcut săpături cu cincizeci de ani mai în urmă pe Valea Mâzganei și s-au găsit săgeți de fier, iatagane, drugi groși de aramă în formă de sul, acioaie, cioburi de oale groase ca de patru degete, cioburi de tuci și diferite unelte care și acum se mai găsesc"*.[1]

În zona Muscelului și Argeșului numărul culelor a fost destul de redus și pentru comparație amintim pe cele cunoscute.

Fosta culă din *Furnicoși* pe malul rîului Tîrgului, pe trei nivele, ridicată în jurul anului 1810 de medelnicerul Ioan Socolescu.

Cula din *Retevoești* pe malul drept al rîului Doamnei, clădită „la leat 1822" de căminarul Gheorghe Drugănescu ; construirea ei este legată de evenimentele tulburi și nesigure din timpul revoluției lui Tudor Vladimirescu.

Casa-culă din *Budeasa* pe malul stîng al rîului Argeș, cunoscută pe vremea căpitanului „Pană ot Budeasa", menționat în anul 1764.

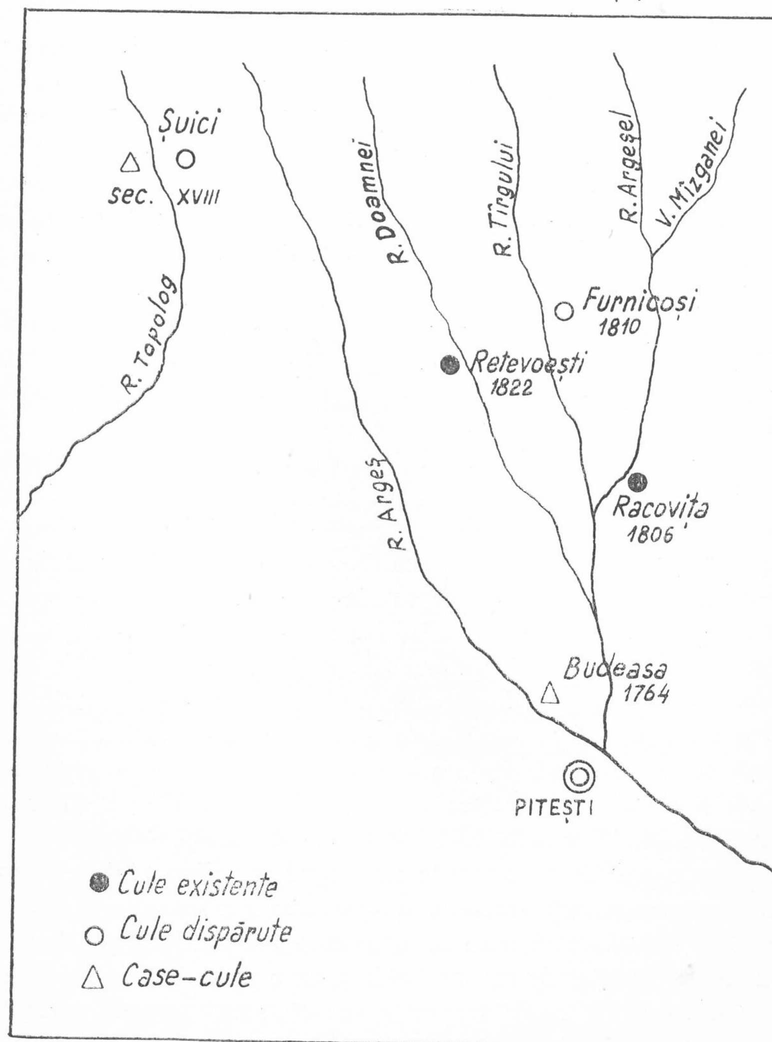
Casele culă din *Șuici* și *Tigveni* pe valea Topologului construite în secolul XVIII de Balotești și Brătieni, despre care amintește mitropolitul Neofit în urma călătoriei sale de la Șuici la Curtea de Argeș în anul 1746 și care spune următoarele : *„...am trecut rîul spre apus și am mers la casele lui Ștefan căpitan Balotă. Are case mari de piatră și culă de zid naltă pentru hoți"*.

Fosta culă din *Șuici* pe trei nivele a fost construită tot în secolul XVIII de strămoșii Brătienilor.

1) mss. 228 și 4546. Bibl. Ac. R.S.R.

Casele culă erau clădiri înalte ce se serveau și ca locuință și ca apărare.

ARIA DE RĂSPÎNDIRE A CULELOR ÎN ARGEȘ ȘI MUSCEL

Schița de ing. Viorel Săvulescu - 1975

O altă cauză care a contribuit la dezordine, anarhie, nesiguranță și construirea culelor în această zonă a fost *„Zavera“* din anul 1821. Alexandru Ipsilanti, comandantul eteriei, a ocupat militărește județele Muscel, Dîmbovița și Argeș și-a stabilit reședința la Tîrgoviște, iar la Cîmpulung a constituit un „Comitet de ocîrmuire“ cu armată de arnăuți numită *„Zavera“* (= pentru credință) în frunte cu frații săi Nicolae Ipsilanti și Iorgu Ipsilanti. Cu ajutorul arnăuților făceau rechiziții și strîngeau birul de prin satele județului. Armata arnăuților cutreiera satele și a degenerat în jafuri și abuzuri, nemai ascultînd nici de ordinele șefilor. În cele trei luni cît au administrat județul Muscel, arnăuții lui Ipsilanti au îngrozit populația cu jafurile lor.

Legendele locale spun că atunci cînd sosea Zavera în sat lumea fugea la pădure și boierii se ascundeau în culă. Tot legendele de pe timpul acela spuneau : *„Plîng copiii pe bordei, că n-au lapte-n putinei“.*

Sfîrșitul dramatic al lui Tudor Vladimirescu s-a petrecut tot în această zonă. Acesta a fost prins cu viclenie la Golești în ziua de 21 mai 1821 de Iordache Olimpiotul care l-a dus la locuința sa din Pitești în casele boierului Iancu Mavrodolu, de acolo l-au dus la Cîmpulung la locuința lui Nicolae Ipsilanti în casa bogasierului Chilianu de lîngă biserica domnească, a mai poposit o noapte la Lăicăi de Muscel și apoi la Tîrgoviște unde a fost omorît. Alexandru Ipsilanti vine cu armata sa la Cîmpulung prin nordul județului, de acolo coboară la Pitești cu armata și cu cincizeci de care de păstrămuri, aici se reorganizează și pleacă spre Curtea de Argeș, Rîmnicu Vîlcea, fiind urmărit de turci.

Toate aceste evenimente au zguduit adînc viața de stat, ordinea și siguranța oamenilor și a avutului lor.

S-a arătat că printre cauzele care au prilejuit construirea culelor au fost și *cetele de haiduci* care atacau conacele boierești pătrunzînd în ele travestiți în ciobani, catane, călugări, dorobanți, pețitori, la nevoie folosind și armele de foc. Urmăreau și cetele de turci care strîngeau birul de prin sate.

Fig. 12 Haiducul Radu Anghel (1827—1865). Fotocopie după originalul aflat la Muzel Brukenthal—Sibiu (M. Pop)

Legendele locale spun că vestitul haiduc Radu Anghel a atacat de mai multe ori cu ceata lui pe boierii din Racovița. Acesta era fiu de clăcași din satul Greci-Boțești de Muscel (mai tîrziu județul Dîmbovița) și își avea cuibul în uriașa și nesfîrșita pădure a Cîrstienilor situată între Racovița și Rîncăciov. Tot legendele spun că *„ataca pe boieri mari, le lua salbă de icușari, ajuta pe sărmani în sărăcie ca să scape de robie, cumpăra pluguri și boi celor căzuți în nevoi“.*

Haiducia este apreciată de istorie ca o formă a luptei sociale, o formă de protest social, iar haiducii — păunașii codrilor — niște exponenți și apărători ai celor oropsiți și nedreptățiți. Cînd clăcașul și birnicul nu mai suporta greutățile dărilor și nedreptățile *„dedea bir cu fugiții"* și lua drumul codrului, pierzîndu-și urma în desișul pădurilor. Acolo scăpa de tropotul cailor cetelor de turci plecați după jaf sau al dorobanților plecați după strîngerea birului și se înfrățea cu murmurul pîraielor și cîntecul păsărilor (*„de frica zapciului și de groaza birului, luai drumul crîngului"*).

Fig. 13 Haiducul Radu Anghel (1827—1865). Fotocopie după o litografie de la Bibl. Ac. R.S.R. Stampe. Originalul la Muzeul de Artă R.S.R. (M. Pop)

Acest fenomen social a atins punctul culminant în perioada de destrămare a feudalismului. Domnitorul Nicolae Mavrogheni (1786—1790) într-un ordin către polcovnicii de județe le spune că *„hoții s-au înmulțit pentru că nu se pedepsesc cu moartea, ci numai cu bătaia și ocna"*. El le poruncește *„să facă țepi de doi stînjeni pe care să le pună dinaintea bisericii unde să înțepe pe hoți și pe gazdele lor"*. Le-a dat dezlegare că dacă nu se dau prinși să-i ucidă, iar capul lor să fie trimis la București *„pentru o bună răsplătire"*.[1]

1) V. A. Ureche Ist. Rom. ed. I, p. 36—38.

ÎNSEMNĂTATEA CULELOR

Cula din Racovița și culele în general fac parte din monumentele patriei noastre și au o însemnată importanță istorică. Ele sînt pe de o parte mărturie de necontestat a vremurilor de nesiguranță și de lupte grele duse de poporul român împotriva cotropitorilor străini, iar de pe altă parte dovedesc geniul creator și simțul artistic arhitectural autentic al meșterilor noștri de altă dată. De aici trebuința ca ele să fie reparate și întreținute Grija de monumente este o datorie cetățenească și patriotică.

Renumitul nostru istoric și savant Nicolae Iorga care prețuia cum se cuvine monumentele, spunea că ele sînt *„averea țării, averea neamului“* — și cere ca să fie reparate și iubite pentru că *„un monument cuprinde în sine mai multe lucruri, un meșteșug de a clădi ceva care nu se mai obișnuiește, o frumusețe care nu se mai poate îndeplini și pe lîngă acestea o sumă de amintiri din viața oamenilor care s-au strecurat trăind, luptînd, rugîndu-se în acele ziduri sau între pereții aceia“.*[1]

Cula din Racovița a fost martor de neclintit al multor evenimente. În prezent este ruinată, în curs de restaurare și mîndră că a înfruntat cu vitejie urgia vremurilor. Zidurile ei groase și vechi degajă un aer de taină și mister. Reparată la timp și întreținută va mai dura cîteva secole.

După completa restaurare cula va deveni un interesant și atractiv *monument istoric și arhitectonic*, în care se va instala și amenaja *muzeul sătesc*, organizat pe mai multe secții : o secție istorică, unde vor fi expuse obiecte și documente cu privire la trecutul comunei și al instituțiilor ei, o secție etnografică cu obiecte de artă populară, unelte vechi, țesături, etc., care atestă hărnicia și priceperea strămoșilor și o secție contemporană cu obiecte, fotografii, fotomontaje și documente privind realizările prezentului pe teritoriul comunei.

---

1) Revista Semănătorul din 14 noiembrie 1904, p. 721.

B I B L I O G R A F I E

— ALEXANDRESCU C. — **Dicționar geografic al jud. Muscel,** 1893
— BRĂTULESCU V. — **Cîteva biserici din Muntenia și Oltenia,** 1933
— **Arhivele statului Pitești** — Fondul Pref. Muscel dos. 21/1866
— CREȚEANU RADU și CREȚEANU SARMIZA — **Culele din România,** București 1968
— **Direcția Monumentelor Istorice.** Fond inv. 1953 și **Fișele de evid.** mon. ist. 1964—1966
— GÎRLEANU I. S. — **Haiduci și haiducie,** Buc. 1969
— GRECEANU OLGA — **Cula din Măldărești,** Buc. 1937
— IONESCU GR. — **Istoria arhitecturii în România II** Buc. 1965
— LEONĂCHESCU NĂNDRAȘU N. — **Stroești Argeș — 1971**
— PAUL DE ALEP — **Călătoria patriarhului Macarie în Țările Române,** Buc. 1900
— POPESCU D. N. — **Radu Anghel** — nuvelă, Buc. 1893
— Idem — MOARTEA LUI RADU ANGHEL — nuvelă, Buc. 1893
— PR. RĂUȚESCU IOAN — **Monografia orașului Cîmpulung 1943**
— RĂDULESCU-CODIN C. — **Muscelul nostru** 1922, ed. I și II
— Idem — Legende și tradiții poporane, Buc. 1910
— SĂVULESCU GH., col. farm. — **Comuna Colibași, jud. Argeș** 1972
— SĂVULESCU GH., col. farm. — **Familia Racovicenilor din Racovița**-manuscris
— SĂVULESCU GH., col. farm. — **Anul 1848 în Racovița-Muscel**-manuscris
— SIMONESCU DAN — **Folcloristul C. Rădulescu-Codin,** Buc. 1958
— STOICESCU N. — **Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România,** Buc. 1970, vol. I și II
— STAHL PAUL — **Les vieilles maisons à ètaje de Roumanie** 1964
— URECHE V. A. — **Istoria Românilor de la 1800—1864,** Buc. 1892

RÉSUMÉ

La „Coula“ de Rakovitza est un vieux batiment fortifié du type de ceux des pays balcaniques, construit pour servir de logement et de défense à cause des guerres, des émeutes et des temps incertains.

Le nom de „Coula“ vient de „Koulé“, mot turc qui signifie donjon, fortification, maison haute et fortifiée. Elle a été construite en 1806 par le „polcovnic“ Nicolae Racoviceanu, qui a été tué ici en 1811 par „une bande de neuf brigands“. Après la mort de celui-ci, la coula et le domaine sont restés dans la possession de son fils, le „pitar“ Ion N. Racoviceanu qui a été gouverneur de l'arrondissement de Argeșel du district Muscel en 1815—1835.

De 1871, la maison est restée sous l'autorité de son fils Grigore I. Racoviceanu.

En 1877 le mois de décembre, la coula a pris feu et a été rénovée en 1878 .

La coula originelle construite en 1806 avait trois niveux : un parterre et deux étages. A l'occasion de la renovation de 1878 elle a été reduite a deux niveaux : parterre et étage, avec des fenêtres etroites évasées vers l'interieur, encadrements de pierre et porte de fer.

La restauration qui commença en 1973 la ramena a sa forme initiale avec parterre et deux etages et la porte principale et les anciennes fenêtres ont été refaites dans la forme et à leurs ancienne place.

La hauteur de la coula este de 20 mètres dans un plan carré, ayant les dimensions de 8,5 m, et la grosseur des murs de 0,75 m.

Les fenêtres en forme de bastion et le manque de balcon accentuent encore de plus l'aspect de forteresse du batiment. Elle a une arhitecture très simple ou l'estetique et le confort sont negligées en faveur des necessités de défense contre les attaquants.

Ce type de construction est très rarement rencontré dans notre pays.

Cd. 862

Preț lei 5